

Borislav Grgin, *Rumunjske zemlje u srednjem i ranom novom vijeku*, FF press, Zagreb, 2006., 108 str.

U hrvatskoj historiografiji prije knjige dr. sc. Borislava Grgina nisu postojala djela na hrvatskom jeziku o povijesti rumunjskih zemalja u srednjem i ranom novom vijeku, tj. od početka 13. do kraja 18. stoljeća. Iako hrvatsko-rumunjski kontakti u prošlosti nisu bili tako intenzivni, ovo je njegovo djelo važno sa stajališta problematizacije određenih pojava i odnosa koje je moguće komparativno razumijevati i sa stajališta hrvatskog povijesnog iskustva. Također, knjiga razvija svijest o regionalnoj baštini i interkulturalnosti srednjoeuropskoga područja.

Djelo je nastalo na temelju detaljnog uvida u recentnu literaturu o rumunjskoj povijesti pisanu na rumunjskom, ali i na više stranih jezika. Osim toga, djelo se temelji i na autorovu praktičnom iskustvu izvođenja izborne nastave o raznim temama iz rumunjske prošlosti na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu.

Knjiga započinje dvama uvodnim poglavljima. U prvom poglavlju (str. 10.-11.) autor ukratko objašnjava etnogenezu Rumunja, naglašujući da je rumunjski jezik nesumnjivo bio jasan razlikovni element Rumunja u odnosu na susjedne, pretežno slavenske, narode. Nadalje, u drugom poglavlju (str. 11.-14.) opisani su događaji iz ranog srednjeg vijeka, počevši od prvih spominjanja Rumunja u srednjovjekovnim povi-

jesnim izvorima, tj. od vremena kada se njihova prisutnost počela snažnije osjećati u političkom životu regije. Postupno učvršćenje i okrupnjivanje prvotnih malenih država vodilo je do dviju znatnih kneževina, Vlaške i Moldavije. U isto vrijeme Rumunji nastanjeni u Transilvaniji, počevši od 10. i 11. stoljeća, postupno su došli pod vlast ugarskih, tj. ugarsko-hrvatskih kraljeva.

U trećem poglavlju (str. 14.-65.) autor vrlo čitkim, a opet znanstvenim, rječnikom opisuje događaje iz rumunjske povijesti od početka 13. do kraja 16. stoljeća. Daju nam uvid u formiranje triju rumunjskih kneževina, Vlašku, Moldaviju i Transilvaniju, autor opisuje njihov zasebnan razvoj u okolnostima stalnih pritiska od njihovih moćnijih susjeda Poljskog i Ugarsko-Hrvatskog Kraljevstva. Na početku poglavlja opisani su događaji i okolnosti uspostave ugarske vlasti i kolonizacijski procesi u Transilvaniji. Među naseljenicima najvažniji su bili *Sikuli* i *Sasi*. *Sikuli* su bili pleme istočnoga podrijetla, kao i Mađari, a vjerojatno su im se priključili već u doba seljaka, stekavši posebno mjesto u ugarskoj vojsci. *Sasi* su doseljenici podrijetlom s obale Rajne te iz srednje i južne Njemačke. Među njima bilo je trgovaca, rudara i obrtnika, a na područje Transilvanije naselili su ih u nekoliko navrata tijekom 12. i 13. stoljeća ugarsko-hrvatski kraljevi. U nastavku teksta autor govori o oblicima i formiranju političke strukture Rumunja južno od Karpata do sredine 13. stoljeća, potom o utemeljenju i učvršćenju kneževine Vlaške te o političkim i vjerskim promjenama istočno od Karpata u 12. i 13. stoljeću. Iako izvori i prije vojvode Bogdana I. spominju neke moldavske knezove, ipak je baš on svojim političkim djelovanjem postao pravi utemeljitelj moldavske neovisnosti od susjednih moćnijih kraljevstava sredinom 14. stoljeća. O razdoblju njegove vladavine i vladavine njegovih nasljednika, tj. o učvršćenju moldavske neovisnosti i o utemeljenju neovisnih rumunjskih država, govori se u nastavku teksta. Autor se u ovom poglavlju nije zadržao samo na opisu političkih zbivanja nego je opisao širi kontekst rumunjske povijesti. Obuhvaća je odnos srednjovjekovne rumunjske civilizacije između Bizanta i Zapada te je opisao srednjovjekovne društvene grupe. Posebnu je pažnju s političkog gledišta pridao najvažnijoj društvenoj grupi u rumunjskim zemljama tijekom srednjeg vijeka, bojarima (*boieri*), tj. zemljoposjednicima. U nastavku poglavlja govori se i o razvoju rumunjskih gradova, pa feudalnoj hijerarhiji i vazalnim odnosima, potom o nižem plemstvu i skupštini staleža (*congregationes generales* ili *universitates*), o crkvenoj organizaciji i konačno o pravnom sustavu i vojnoj organizaciji u srednjovjekovnim rumunjskim zemljama. Petnaesto i šesnaesto stoljeće rumunjske povijesti obilježila su dva seljačka ustanka. U ljeto 1437. pobunjeni seljaci utvrdili su se na brdu Bobâlna kod Cluja, gdje su porazili plemićku vojsku. Da bi porazilo pobunjenike, transilvanijsko plemstvo stvorilo je tzv. *Fraterna unio*, koji će kasnije prerasti u "Savez triju kraljevstava" (*Unio trium nationum*), savez između mađarskog plemstva, Sikula i Sasa. Savez je 16. rujna 1437. Taj će sporazum postati zakonska osnovica upravljanja Rumunjskim kraljevstvom u idućim stoljećima. Autor je potom opisao utjecaj osvajanja i utjecaj ugroze i pojedine vladare u rumunjskim zemljama. U nastavku teksta govori se o široko širenje vojnim i političkim taktiziranjem i osvajanjem. U nastavku teksta govori se o Mircea cel Btrân), Aleksandra cel Btrân), Vladu cel Btrân), Vladu cel Dracul i Vladu cel Impalatoru.

(*Alexandru Aldea*), Vlada II. Drakule (*Vlad II. Dracul*), Vlada III. Cepeša (*Vlad III. Ţepeş*), Stjepana Velikog, Petra Rareša (*Petru Rareş*), Ivana Hrabrog (*Ioan Vod cel Viteaz*) te završava s Mihaelom Hrabrim (*Mihai Bravu*) i prvim privremenim ujedinjenjem rumunjskih zemalja.

Četvrto poglavlje (str. 65.-100.) prikazuje razvoj rumunjskih kneževina u ranom novom vijeku, tj. u 17. i 18. stoljeću. Autor se u ovom poglavlju nije ograničio samo na opis društveno-političkih događaja nego se zadržava i na kulturno-umjetničkom stvaralaštvu toga doba. Tijekom 17. stoljeća, tj. u razdoblju opadanja osmanske moći, Transilvanija je postala promicatelj jedinstva rumunjskih zemalja, a na prijestolju je tada bio Radu Şerban, vođa protuturskog otpora. U to vrijeme Osmanlije su sve češće na važne položaje u rumunjskim kneževinama dovodili sebi odane grčke činovnike: trgovce, što je izazvalo protugrčku reakciju pod vodstvom Matije Basaraba (*Matei Basarab*) i Vasilea Lupua. U nastavku poglavlja autor je opisao učvršćenje veza između rumunjskih kneževina i režim plemstva sredinom 17. stoljeća. Također, opisao je i pokušaje habsburških vladara u prevođenju pravoslavnog pučanstva na katoličanstvo: izdavanje dviju Leopoldinskih diploma koje su zadale težak udarac povlaštenim staležima u Transilvaniji. Govoreći o početku fanariatskog doba, tj. o uspostavi vladine fanariotskih Grka u Moldaviji i Vlaškoj, autor zaključuje da je Porta namjeravala učvrstiti kontrolu nad tim dvjema rumunjskim kneževinama uz pomoć sebi odanih Grka. Osamnaesto stoljeće obilježilo je rješavanje "istočnog pitanja", tj. podjele nasljedstva "europskog bolesnika", kako se sve češće u europskim krugovima nazivalo Osmansko Carstvo u odnosu na rumunjske kneževine, te borbe za prava Rumunja u Transilvaniji koje su rezultirale Horeinim ustankom 1784. godine. Na kraju poglavlja autor je opisao 18. stoljeće u rumunjskim zemljama kao razdoblje procvata kulture u svim njezinim aspektima.

Dielo završava pogovorom (str. 101.) u kojem autor zaključuje da se nada da je ovom knjigom ispunio prazninu u literaturi na hrvatskom jeziku o rumunjskoj povijesti, kulturi i civilizaciji te da je olakšao razumijevanje formativnog razdoblja rumunjske povijesti koje je ključno za razumijevanje svih događaja, društvenih struktura i povijesnih procesa koji su obilježili rumunjsku modernu i suvremenu povijest.

U popisu izabrane literature (str. 102.-108.) autor donosi iscrpan popis monografija i članaka u časopisima, zbornicima i knjigama o navedenoj temi. Izbor radova izvršen je prema kriteriju jezika i kriteriju dostupnosti hrvatskim čitateljima, ali u obzir nisu uzeta djela na rumunjskom jeziku zbog jezične barijere kod hrvatskoga čitateljstva. Naime, navedena su samo djela na svjetskim jezicima te na hrvatskom i ostalim južnoslavenskim jezicima, dostupna u hrvatskim knjižnicama.

Osim toga, knjiga je bogato popraćana raznim ilustrativnim priložima (27 ilustracija) i četirima kartama ("Rumunjske zemlje u 14. i 15. stoljeću", str. 9.; "Rumunjske zemlje krajem 16. stoljeća", str. 59.; "Rumunjske zemlje tijekom 17. stoljeća", str. 76., "Rumunjske zemlje tijekom 18. i 19. stoljeća", str. 95.).

Autor piše jasno razumljivim i brzo čitljivim jezičnim izričajem ne izlazeći iz sklopa standardne terminologije. Posebno vrijedi istaći da se suočio s problemima hrvatske standardizacije pojmova iz rumunjske historiografije te da ih je vješto razriješio.

Iako je knjiga *Rumunjske zemlje u srednjem i ranom novom vijeku* idejno nastala zbog potreba izvođenja sveučilišne nastave, ona je prešla navedene okvire te ju je moguće koristiti u mnogo širem spektru stručnih i znanstvenih potreba. Zbog nedostatka sličnih studija, knjiga dr. Grgina donekle ima utemeljiteljsku ulogu u razvoju rumunjskih studija u Hrvatskoj.

Hrvoje Kekec